

Vliv podílu katolíků v populaci na fertilitu žen v obcích ČR ¹

Otázka, do jaké míry je demografické chování jedinců ovlivněno náboženským přesvědčením je v sociologii a demografii relativně dlouho zkoumaným problémem. Všechna Abrahámovská náboženství – islám, křesťanství i judaismus do určité míry omezují užívání antikoncepce a provádění potratů. V rámci římsko-katolické víry se dokonce jedná o oficiální doktrínu, která zakazuje naprostou většinu antikoncepčních prostředků a potratů v jakémkoliv formě. (McQuillan, 2004, stránky 25-28)

Vztah mezi náboženstvím a natalitou ale není zdaleka tak jednoznačný, jak by se mohlo zdát. Demografické studie ukazují, že vliv se mezi jednotlivými případy liší a velmi záleží na náboženském a sociálním kontextu společnosti. Například v Íránu působí náboženské instituce v oblasti plánování rodiny, a v konečném důsledku porodnost snižuje. Případ ČR zkoumala již Olga Nešporová, z její studie vyplynulo, že katolíci starší 18 let mají v průměru 1,6 dítěte, zatímco lidé bez víry pouze 1,3 dítěte. (Růžičková & Hamplová, 2016, stránky 213-215) (Nešporová, 2010, stránky 61-88)

V prostředí České republiky je situace velmi specifická, země se dlouhodobě řadí k nejsekulárnějším v Evropě. Proces úpadku církve je v ČR ovlivněn historickými faktory, ať už se jedná o anti-katolické postoje vůči habsburské monarchii, nebo vliv komunistického režimu, který často systematicky potlačoval věřící, a naopak protlačoval sekulární uspořádání společnosti. Náboženství ve formě příslušnosti k církvi se stalo záležitostí spíše starších generací, což dokazují data ČSÚ. (Lužný & Navrátilová, 2001, stránky 85-89) (ČSÚ, 2001)

Cílem této zprávy je pomocí dat ze Sčítání lidu, domů a bytů 2021 ověřit, **zda stále existuje prokazatelný pozitivní vliv katolické víry na úroveň fertility na úrovni obcí** i v silně sekularizované ČR.

Pro tuto zprávu byla využita data z ČSÚ (SLDB 2021). Jednotkou analýzy jsme zvolili jednotlivé obce České republiky (**N = 6254**).

Vliv jsme se rozhodli ověřovat pomocí vícenásobné lineární regrese, do modelu byly zařazeny následující proměnné:

Závislá proměnná:

- Průměrný počet dětí na ženu v dané obci.

Regresory:

- Podíl katolíků v obci v procentech (zahrnuje osoby hlásící se k římskokatolické i řeckokatolické církvi a deklarované katolíky).

¹ Data a další informace o této zprávě jsou dostupné na adrese <https://dostal.vyzkum-psychologie.cz/stat4?i=719>.

Kovariáty²:

- Podíl žen v reprodukčním věku (20–49 let) v procentech. Ten byl zařazen proto, že tradiční křesťanská religiozita v ČR je doménou starších kohort, které již mají reprodukci za sebou, což by bez kontroly mohlo zkreslit výsledky.
- Celková populace obce. Tento kovariát kontroluje efekt velikosti sídla a urbanizace.

Hypotézu o pozitivním vztahu mezi katolicismem a plodností otestujeme tím, že ověříme statistickou významnost regresního koeficientu u hlavního regresoru. Výsledky shrnuje tabulka 1.

Tabulka 1

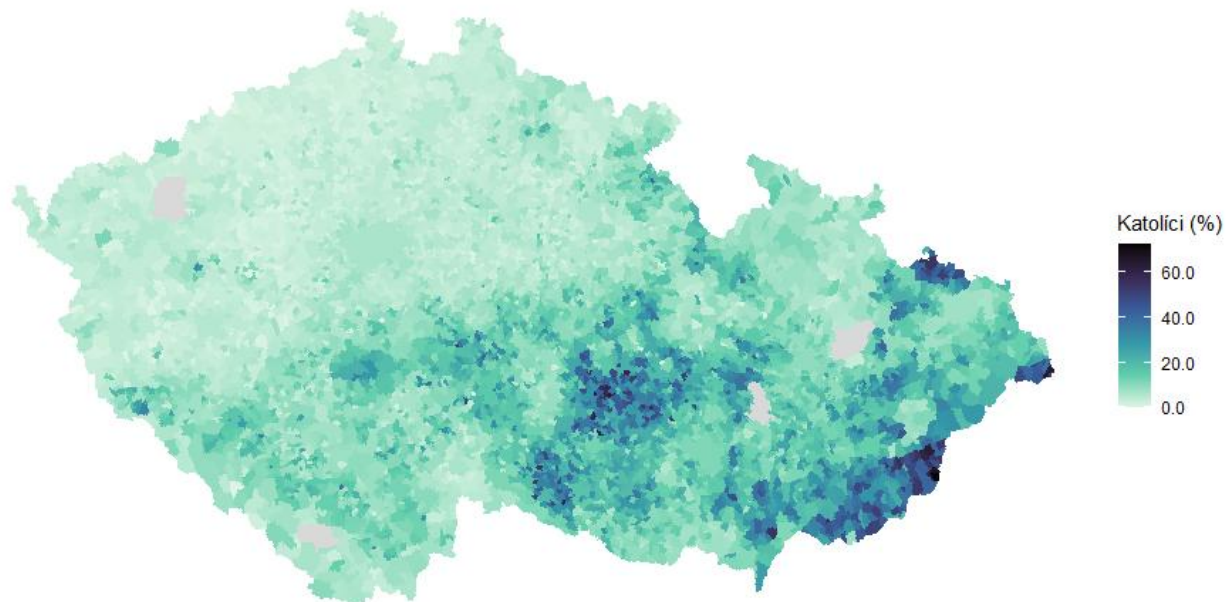
Model	Regresní koeficient	Testová statistika (t)	P hodnota
Průměrný počet dětí	0,0046	29,36	<0,001

Kladná hodnota zkoumaného regresního koeficientu značí lineární nárůst fertility spolu s rostoucím podílem katolíků. V našem modelu platí, že **pokud se podíl katolíků v populaci zvedne o 10 %, zvýší se průměrný počet dětí na ženu o 0,046 dítěte**. Velmi nízká p-hodnota říká, že vliv tohoto regresoru je velmi statisticky významný. Zároveň platí, že model je statisticky signifikantní, a koeficient **R² vysvětluje 29,51 %** z celkového rozptylu v průměrné fertilitě mezi českými obcemi.

Pro lepší pochopení kontextu jsme data vizualizovali v mapě. Obrázek 1 ukazuje rozložení hlavního regresoru v prostoru. Je patrný silný prostorový gradient, zejména region jihovýchodní Moravy má výrazný podíl katolického obyvatelstva, naproti tomu severní a západní Čechy jsou velmi sekulární.

Podíl katolíků podle obcí

Česká republika 2021

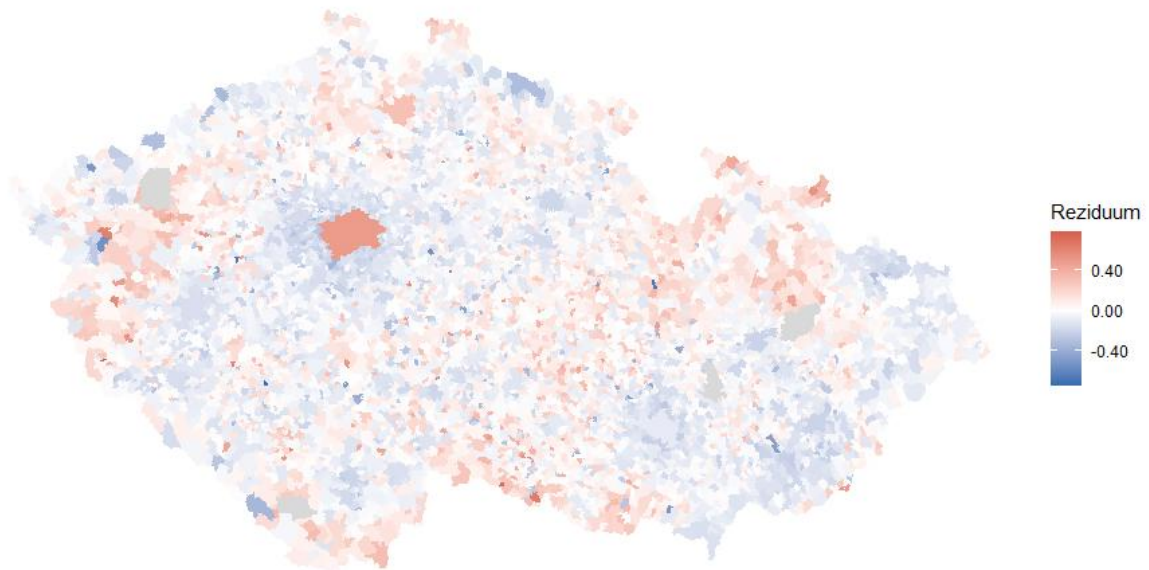
Šedé obce = chybějící data

² Kovariátem zde označujeme regresor, který primárně nesouvisí s testovanou hypotézou, ale do modelu jej vkládáme, abychom zredukovali (popsali, vysvětlili) část rozptylu závislé proměnné, a tím zvýšili přesnost výsledků.

Pro každou obec jsme zároveň vypočítali **reziduum**, tedy **rozdíl mezi fertilitou, kterou obci predikoval náš model, a skutečnou naměřenou fertilitou**.

Prostorová distribuce reziduí regresního modelu

Modrá = model přeceňuje fertilitu | Červená = model podceňuje fertilitu

Obrázek 1

Vizualizace ukazuje, že model sice není homogenní, ale vyčíst závěry z této mapy je relativně obtížné. Situaci komplikuje velký počet malých jednotek, pro představu čtenáře jsme přiložili ilustrační tabulku 2.

Tabulka 2

	Nejmenší obec	1. Kvartil	Mediánová obec	Průměrná obec	3. kvartil	Největší obec
Počet obyvatel	16	214	435	1682	940	1301432

I přes silný lokální šum lze říct, že v oblasti severozápadních Čech model viditelně fertilitu podhodnocuje. To znamená, že skutečná fertilita je zde tedy podstatně vyšší, než model předpokládá. V oblastech Moravy je model relativně přesný, případně fertilitu mírně nadhodnocuje. Jakákoliv obec, která není na mapě bílá je do určité míry špatně predikovaná, což ukazuje na působení faktorů nezahrnutých v našem modelu.

Z analýzy vyplývá, že Česká republika se vyznačuje regionální diferenciací reprodukčního chování, která je sice katolickou vírou ovlivněna, zdaleka se však nejedná o jediný faktor.

Reference

- ČSÚ. (2001). Načteno z Vliv národnosti a náboženského vyznání na plodnost žen :
<https://csu.gov.cz/docs/107508/70c05135-e873-3be3-c46c-42deb5e5a6e9/vliv.pdf?version=1.0>
- Lužný, D., & Navrátilová, J. (2001). *Religion and Secularisation in the Czech Republic*. Načteno z Sociologický časopis : <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/2001/11/13.pdf>
- McQuillan, K. (2004). *Population and Development Review, Wiley Online Library*. Načteno z When Does Religion Influence Fertility?:
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1728-4457.2004.00002.x>
- Nešporová, O. (2010). *Jak náboženství ovlivňuje rodinný život?* Načteno z Lidé města 12:
<https://ojs.cuni.cz/lidemesta/article/view/4424/3630>
- Růžičková, M., & Hamplová, D. (2016). *Analýza vztahu náboženského vyznání a plodnosti ve sčítání lidu 2011*. Načteno z ČSÚ: https://csu.gov.cz/docs/107508/965ea342-9658-d3ef-119a-8247887213ce/ruzickova_hamplova.pdf?version=1.0